

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת אחרי מות – קדושים תשפ"ה

אחרי מות

אחרי מות (ט"ז. א.)

כתב הרמב"ן שפרשת אחרי מות נאמרה למחרת מות שני בני אהרן, משום דאין השכינה שורה מתוך עצבות, וצ"ע דבגיטין (דף ס.) איתא שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן [א' בניסן], ואחד מהם הוא פרשת אחרי מות.

בקרבנם לפני ה' (שם)

במדרש (ויק"ר כ" ט"ז) איתא שנכנסו שתויי יין למקדש, והרמב"ן הביא בשם האבן עזרא וכן משמע בראב"ד בפירושו לתו"כ דהאיסור הוא דנכנסו לקדש הקדשים, והרמב"ן תמה דכיצד יעלה על דעתם להכנס לקודש הקדשים עי"ש.

ורחץ במים את בשרו ולבשם (ט"ז. ד.)

ביומא (דף לא:) תנן ירד וטבל עלה ונסתפג, וכתב במשנה למלך (פ"ב מעבודת יוה"כ"פ הל"ב) דהטעם שצריך להסתפג הוא משום חציצה, והנה במשנה בתמיד (דף כו.) משמע דא"י דוקא ביוה"כ"פ, אבל ברמב"ם (שם) מבואר דין זה רק ביום הכיפורים, וצ"ב מאי שנא יוה"כ"פ משאר ימות השנה. וראיתי בספר א' שכתב דבאמת לא הוי חציצה גם ביוה"כ"פ, משום דהמים עומדים להתייבש, אבל ביוה"כ"פ בעינן מעשה לבישה ופשיטה, וכיון שיש עליו מים בשעת לבישה לא עבד המעשה, שהרי נקרא לבוש רק כשמתביש ואז לא עבד מעשה.

לעזאזל המדברה (ט"ז. י.)

קיי"ל שאם נשאר חי קיימו את המצוה ומותר להנות ממנו, אלא שביוה"כ עצמו יש מצוה להורגו, ובדבר אברהם (ח"ב סי' ח' אות ד') מצדד לומר שאחר ששלחוהו חשיב נעשית מצותו וממילא פקעה קדושתו ומותר באכילה, [ובסו"ד כתב להוכיח דעד שמת לא חשיב נעשית מצותו], וצ"ע א"כ מ"ט יש מצוה להורגו, ואפשר דכונתו שאחר יוה"כ ודאי פקעה קדושתו, אבל כל זמן שראוי להמיתו באמת לא פקעה קדושתו.

והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי וגו' (שם)

איתא ביומא (דף סז.) דבראש שעיר המשתלח היו קושרים לשון של זהורית, ואם הלבינה הרי שנמחלו עוונותיהם של ישראל, ואם לא הלבינה לא נמחלו עוונותיהם, ועוד איתא בברכות (דף לד:) דר' חנינא בן דוסא היה מתפלל על החולים, ואם תפילתו היתה שגורה בפיו היה יודע שהוא מקובל, ואם לא היתה שגורה בפיו יודע שהוא מטורף, וביאר המהר"ם שיף (דרושים נחמדים בסוף חולין על שה"ש) דזה מה שכתוב (שה"ש ד. ג') "כחוט השני שפתותיך", כלומר כחוט השני שבראש שעיר המשתלח שהוא ראייה שנמחלו עוונותיהם, כך שפתותיך דהיינו תפילת ר"ח בן דוסא שהיא מוכיחה אם החולה יחיה או ימות.

ובחקותיהם לא תלכו (י"ח. ג.)

פירש רש"י מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהם דברים החקוקים להם כגון טרטאות ואצטדיאות, ר"מ אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים ע"כ. הר"ן (ע"ז דף ב:) ד"ה ישראל) כתב שהאיסור הוא רק דברים שאצל הגויים הוא חוק, אבל דברים שיש בהם טעם מותר, וברמ"א (יו"ד סי' קע"ח סעי' א') הוסיף דגם דברים שיש בהם טעם אם עושים זאת לפריצות אסור. והגר"א (שם סק"ז) הקשה על דברי הר"ן דבגמ' בסנהדרין (דף נב:) מקשינן כיצד הותר לשרוף על המלכים, והא הוי חוקות הגויים ששרפו כלי תשמישן לאחר מיתה, וכן מקשה דאחד מהדי

מיתות הוי סייף וסבירא להו לרבנן דמתיו ראשו בסייף, והרי הוי חוקות הגויים שהורגים בסייף, ומשני דכיון שכתוב בתורה לשרוף על המלכים וכן כתוב להרוג בסייף שרי. ולפי דברי הר"ן הול"ל בפשיטות דכיון שהגויים לא עשו זאת משום חוק, דשרפו כליהם לאחר מיתה כדי שאחרים לא ישתמשו בהם, וכן הורגים בסייף דהוי מיתה יפה משום הכי שרי.

ולכן הגר"א חולק וס"ל דגם דברים שיש בהם טעם אסור לעשותם, אמנם נראה דגם להגר"א אינו אסור אלא דברים שכולם עושים כן, אבל אם גוי עשה דבר מותר לעשות כמוהו.

קדושים

לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר (י"ט. י"ג)

יש לדון האם האיסור מתחיל מעלות השחר, או דמתחיל מתחילת הלילה, שאם לא נתן עד עלות השחר עובר למפרע מתחילת הלילה, ונפק"מ בזה אם היה לו כסף בתחילת הלילה ובזבזו, דאם האיסור מתחיל מעלות השחר א"כ בעלות השחר היה אנוס ולא עובר, ואם האיסור מתחיל מתחילת הלילה, כיון שבזבזו אחר תחילת הלילה עובר בבל תלין, ועיין באהבת חסד (ח"א פ"ט סעי' א') מה שכתב בזה, ועי"ש עוד שכתב דהעשה דביומו נתן שכרו מסתבר דמתחיל ודאי מתחילת היום.

לפני עור לא תיתן מכשול (י"ט. י"ד)

יל"ע בנותן מכשול לפני עיור ולא נכשל, האם עובר בלפני עיור, די"ל דהאיסור הוא ליתן מכשול אע"פ שלבסוף לא נכשל בו, אולם אפשר לומר דבעינן שהעיור יכשל במכשול, וכל שלא נכשל בו ליכא איסורא, ועיין בקה"י (ע"ז סי' ג' אות ב') וביד מלאכי (שס"ז) מש"כ בזה.

הרב מפוניבז' ביאר דבלפני עיור יש ב' דינים, האחד בין אדם לחבירו, והב' בין אדם למקום, כלומר שבכל מצווה שהוזהר בה האדם הוזהר ג"כ שלא יכשיל בה את חבירו, ונפק"מ דישאל מוזהר בלפני עיור לבן נח רק על בין אדם למקום, וא"כ מותר לישראל להאכיל בהמה מפרכסת ע"י שחיטה לבן נח, דהא לישראל מותר ובכה"ג ליכא איסורא דלפני עור מדין בין אדם למקום, ובין אדם לחבירו אין בן נח, ויסוד הדברים מבואר באמונת שמואל (סי' י"ד) עי"ש.

ולפי"ז גם אם נימא דאיכא איסורא גם כשהעיור לא נתקל, אבל באיסורים בכה"ג שנותן מכשול של איסור לפני חבירו ולא נכשל, אף דעובר בלפני עיור הוא רק מדין בין אדם לחבירו, אבל אינו עובר מדין בין אדם למקום כיון שבפועל לא נכשל.

והנה היכא דהאיסור ניכר וידוע לכאוי לא שייך האיסור דבין אדם לחבירו, אך נראה בפשטות דכיון דאינו מבין את חומר העוון הרי הוא כעיור לענין זה, ועיין בריטב"א בסוכה (דף י:) מה שכתב בזה.

לא תקם ולא תטר (י"ט. י"ח)

החינוך (מצוה רמ"א) מבאר שזו גזירת שמים ולא חבירו עשה לו זאת עי"ש, ומקשים דא"כ גם חיוב הכרת הטוב לא יהיה דהרי הכל נגזר משמים.

מפני שיבה תקום (י"ט. ל"ב)

הגמ' בקידושין (דף לג:) מסתפקת דת"ח הרוכב על החמור אם אמרינן רכוב כמהלך ומסקינן דרכוב כמהלך, וכמו כן יל"ע ת"ח שעולה לאוטובוס האם צריך לעמוד מפניו, או שמא כל היושב הרי הוא כמהלך, וכיון דהוא מהלך אין לו חיוב לקום מת"ח, ואפשר דרק בבע"ח שייך לומר רכוב כמהלך, כיון שהחמור הולך, משא"כ במכונית הרי אין כאן הולך.

משא פתיחת זמן קיץ מרבינו ראש הישיבה שליט"א

בכולל יום שלם בביהמ"ד קהילת ארחות תורה בב"ב

יום ג' א' אייר תשפ"ה

מודים אנחנו לך ששמת חלקנו מיושבי ביהמ"ד. עלינו להודות להקב"ה שחוזרים לביהמ"ד בדיבוק חברים, ובעז"ה שיהיה זמן טוב ושיהיה סייעתא דשמיא.

אנחנו נמצאים עכשיו בימי הספירה, זה הזמן שבין יציאת מצרים מבית עבדים לקבלת התורה. כתוב בגמ' "ושבתם וראיתם בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו" אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד פעמים. ויש להבין זאת, איך יתכן שמי שלומד מאה פעמים מוגדר כ"לא עבדו", וכי על הבדל של פעם אחת ממי שלומד מאה ואחד אפשר להגיד שזה לא עבדו.

אולי אפשר לומר כך, כתוב בשערי תשובה "אם אמור יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד [כל התרי"ג מצוות חוץ מדבר אחד אפי' דרבנן], כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה", וכותב דברים נוראים על זה "ארור אשר לא יקים".

והביאור בזה, שאצלנו מוגדר בעולם ל"עבד" אחד שעובד עבודת פרך מבוקר עד ערב עבודה קשה, זה נקרא עבד, אבל בגמ' נראה שיש הגדרה אחרת לעבד. כתוב בגמ' "פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום, שנא' כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים". ורואים כאן שאדם יכול לעבוד מבוקר עד ערב עבודה קשה בחומר ובלבנים, אבל אם הוא יכול להפסיק מתי שהוא רוצה אז הוא לא נקרא עבד. ואילו אם אחד עושה אפילו עבודה קלה מעשה מחט אבל לא יכול להפסיק אז הוא מוגדר עבד. ההגדרה של עבד זה שהוא משועבד.

וזו כוונת דברי רבינו יונה, שמי שמקבל את הכל זולתי דבר אחד כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה, הפשט הוא שבזה איגלאי מילתא שכל מה שהוא עושה זה בתורת "הישר בעיניו", דהיינו שכל הדברים נראים לו וזה לא נראה לו. הוא לא עושה בגלל שהוא חייב אלא הוא עושה בגלל שזה ישר בעיניו. נמצא שההבדל הוא אחד שעושה עם שיעבוד הוא לא עושה מה שישיר בעיניו אלא מה שחייב לעשות.

וא"כ זה הפשט אינו דומה שונה פרקו מאה למאה ואחד, ודוגמא לדבר אם חייב לחבירו מאה ואחד זוז והוא אומר לו מספיק לך מאה, אחד פחות, הרי שגם את המאה הוא לא משלם בגלל שהוא "חייב", כי הרי מחמת חיובו הלא כלפי כל המאה ואחד נחשב לזוהר רשע ולא ישלם. אלא זה הוכחה שגם את מה שמשלם זה רק בגלל שהוא "רוצה" לשלם, ולכן מה שהוא לא רוצה הוא לא משלם. אדם משועבד פירוש הדבר שהוא "מחוייב".

וזה מה שכתוב אינו דומה שונה פרקו מאה למאה ואחד, מי שלומד מאה ואחד הוא לומד בגלל שהוא חייב, אם הוא חייב הוא לומד מאה ואחד, ומי שלומד מאה זה בגלל שהישר בעיניו יעשה. ולכן הלומד מאה ואחד נקרא "עבדו" ואילו הלומד מאה נחשב בגלל זה "לא עבדו", הוא לא יכול להיקרא עבד ה' אם אינו מרגיש מחוייב.

וזו צריכה להיות השאיפה של כל אחד. ואמנם יש דרגות בזה, כמו עובד אלוקים שמקבל את כל התורה כמו שכתוב ברבנו יונה, שזה הדרגה הגבוהה של עובד אלוקים, אבל שייך גם בדרגות פחות, וזה בכל דבר שאדם עושה, בתורה בתפילה או בכל דבר שהוא עושה, צריך שלא יהיה בגדר הישר בעיניו יעשה אלא שיידע שהוא חייב. אם הוא יודע שהוא חייב זה דרגה אחרת.

וגם לצד השני, יש אדם שלא יכול לשנות את זמניו, תאמר לו לבוא לסדר חמש דק' לפני והוא לא יכול, זו כבר דרגה של "עבדים לעבדים" שזה דרגה הרבה יותר חמורה מאשר אחד שלא מקיים לא בגלל שהוא עבד אלא שיש לו נסיונות.

אדם צריך לזהר שלא יהיה לו שום שעבודים חוץ משעבודים של תורה. לדוגמא אחד לוקח טלפון לבימ"ד צריך להגיע אליו בעל מלאכה, אם אתה חושב שאתה חייב זאת אז כבר לא עובד אלוקים אלא אתה נחשב עבד לעבדים, כי יש לך חיובים אחרים.

אדם צריך להיות עובד אלוקים מצד אחד, ומצד שני להתנתק מעבדים לעבדים, שלא תהיה לו עבדות בדברים אחרים, ואז מובטח לו שיעלה ויצליח, אם הוא מנותק ואין לו שום שעבוד אחר. כמובן שיש הרגלים וקשה מאד להתנתק מהם, אבל אם מצליחים אז הוא נותן "גט שחרור" לעבדות שלו. זה בעצם השאיפה שלנו.

ב"ה כולם מתחילים את הזמן בחשק, אבל עם הזמן לפעמים קצת מתחיל להתרופף. אז צריך לשאוף שיהיה כל הזמן בבחינת עובד אלוקים, שכל אחד ירגיש שהוא מחוייב ושהוא משועבד. בפרט בציבור שהחיוב כפל כפליים, כל אחד יש לו השפעה על הציבור, ולכן כל אחד צריך להיות בבחינת עובד אלוקים בכל התחומים, בין בשעות של הלימוד ובין ברציפות של הלימוד, ולא הישר בעיניו יעשה. כל אחד צריך לדעת שהחיוב שלך זה ללמוד מתחילת הסדר ועד הסוף. זה אולי קשה בהתחלה אבל זה החיוב. אם אתה עושה את זה מתוך שעבוד זו הדרגה הגבוהה. וגם יש הספק מסוים שצריכים ללמוד, קורה שאחד מתעכב, אבל לפעמים יש מצב של "עבדות", הוא לא יכול להפוך את הדף וזה נראה לו שלא שייך. לא צריך להיות כך ואפילו שכוונתו אולי לטובה, אבל גם זה לא צריך להיות. צריך לעשות מה שבאמת חייבים לעשות.

כשנמצאים בתוך ציבור צריכים ללמוד לפי ההספק של הציבור, אפילו אם נראה לך שזה לא טוב ואפילו אם זה נכון, בכל זאת החיוב שנמצאים בציבור הוא להיות ביחד עם הציבור, כי גם אם לך זה טוב זה יכול להחליש אחרים. זה בעצם המחויבות שלנו.

הקב"ה יעזור שנזכה לצאת מבית עבדים ולהיות לנו לאלוקים, שיהיה רק שעבודא דאורייתא ולא דברים אחרים.

יש עכשיו גזירות, וכולם בטוחים ורגועים שיש הבטחת השי"ת "כי לא תשכח" והגזירות לא יצליחו. אך זו לא השקפה נכונה. הן אמנם בעז"ה ודאי שהגזירות יתבטלו, ובדאי שהתורה זה מעל הכל, אבל זה לא השקפה נכונה. ההשקפה נכונה לגבינו היא שאם יש גזירות פירושן שיש תביעה ויש קטרוג ואין זה משנה מה יהיה בסוף, יש תביעה.

ואם יש תביעה זה מחייב פי כמה להתחזק. עצם המציאות הזאת זה מחייב חיזוק יותר מאשר בזמנים רגילים. הקב"ה יעזור שנתחזק ושיתבטלו הגזירות ונזכה לסייעתא דשמיא לגמור את הזמן בעליה בעמל התורה ובידיעת התורה.